

Урок 1. Зразки образотворчого мистецтва трипільської та скіфської культур. Мистецтво грецьких міст Північного Причорномор'я. Підбір матеріалу та створення альбому «Трипільська та скіфська культура»

У 1897 році археолог Вікентій Хвойка біля села Трипільля (Київщина) дослідив нове поселення і відкрив археологічну культуру, датовану 4–2 тис. до н.е., яка від місця першого її виявлення отримала назву трипільської. Спершу її поширювали на територію Дніпровсько-Дністровського межиріччя. Згодом, коли румунські археологи біля села Кукутени розкопали стародавні людські поселення з подібними ознаками, ареал поширення людності цієї культури було розповсюджено на територію Дунайського басейну. Балканський півострів, острови Середземномор'я Малої Азії отримали ще назву трипільсько-кукутенської культури.

Характерні особливості матеріальної культури такі: поселення зводилися без оборонних споруд; житло будувалося по колу, одне біля одного, та ділилося на кімнати, які опалювалися печами, складеними з глини. В кожному будинку проживало по 20 осіб. У поселенні мешкало 500–600 осіб.

Значного поширення у трипільців набуло виготовлення керамічних виробів побутового призначення — столовий та господарський посуд: миски, глечики, горщики, макітри, декоративна кераміка. Художня

культура обмежувалася декоративно-ужитковим мистецтвом та культовими статуетками і малюнками на камені та стінах печер.

Серед археологічних знахідок — численні статуетки, переважно жіночі, що доводить існування матриархату в трипільському суспільстві. Статуетки мали культове значення. Виконані вони у реалістичній манері, і за ними можна простежити етнічний тип трипільців.

У скіфській культурі (7–2 ст. до н.е.) під іменем іраномовних племен скіфів, які населяли територію сучасної України, об'єднувалися численні місцеві племена. Від скіфів залишилися величезні кургани, в яких вони ховали своїх царів. Скіфське мистецтво відіграло велику роль у формуванні слов'янської культури. Скіфи використовували всі форми посуду трипільців, прикрашеного геометричним орнаментом. Основою скіфського декоративного мистецтва є зображення тварин. Після скіфів залишилися великі кам'яні статуї із зображенням воїнів. Всесвітню популярність здобула золота пектораль з кургану Товста Могила на Дніпропетровщині, головним мотивом якої були зображення тварин у зооморфному (звіринному) стилі: оленя, лося, ведмедя, коня, птахів, риби. Зображення мали не тільки естетичне, а й магичне значення.

Трипільська кераміка.

Трипільська культура. Фігурка жінки.

Трипільська кераміка.

Трипільська кераміка.

Досягнення давньогрецької цивілізації й культури поселенці продовжували розвивати в містах і передмістях Північного Причорномор'я. Туди з Афін, Мілета та інших центрів надходила величезна кількість творів мистецтва, високохудожня кераміка, шедеври скульптури. Загальний культурний рівень жителів Ольвії, Херсонеса, Тіри, Пантікапею був високим і сприяв бурхливому розвитку місцевої архітектури,

скульптури, живопису, керамічному та ювелірному промислам. Великого значення в грецьких полісах Північного Причорномор'я надавали будівництву храмів. За своїми розмірами вони поступалися спорудам Афін, проте вирізнялися своєрідним декором, оригінальною формою та стилем. Підлоги храмів прикрашали мозаїкою.

Скіфська культура. Золотий гребінь.

Скіфська культура. Золота пластина із зображенням побратимства.

Скіфська культура. Ваза «Скіфи, що бенкетують».

Скіфська баба.

Скіфська культура. Золота пектораль.

Скіфська культура. Посудина із зображенням скіфських воїнів.

Скіфський меч.

Скіфський Неаполь. Крим.

Скіфська баба. Асканія Нова.

Урок 2.

Художня культура Київської Русі. Ікони Київської Русі за межами України. Виготовлення фрагментів діорами «Київ — духовний центр України-Русі»

Архітектура міст і сіл Київської Русі представлена дерев'яними спорудами. Археологічні досягнення виявили численні залишки зрубних будівель. Деякі з них — справжні шедеври народної архітектури. Такими були будинки заможних верств населення. Вони мали два і більше поверхів.

Вишгородська (Володимирська) ікона Божої Матері.

Із дерева зводились укріплення давньоруських міст, а також церкви, храми. Контакти з візантійською культурою обумовило виникнення монументальної кам'яної архітектури. Так, Десятинна церква належала до хрестово-купольних храмів візантійського типу.

У мистецтві Київської Русі значного розвитку набув монументально-декоративний живопис. Живописні зображення в храмах були своєрідною Біблією для тих, хто не знав грамоти. Візантійський живопис поширився в X ст. у формі монументальних настінних розписів (фресок) і мозаїк. Оздоблення Десятинної церкви започатковує Київську мистецьку школу.

Богоматір Оранта. Мозаїка Софійського собору.

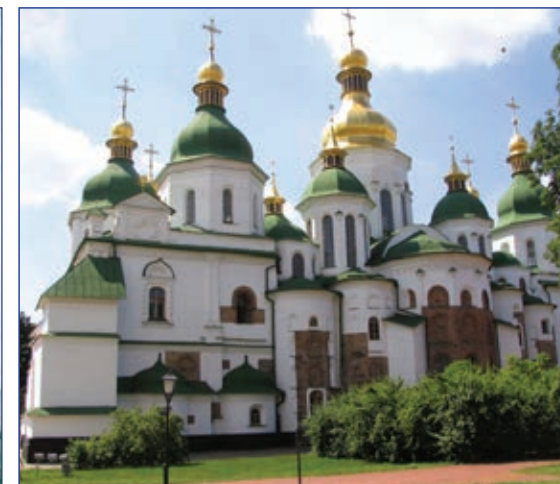
Ікона св. Бориса і Гліба.

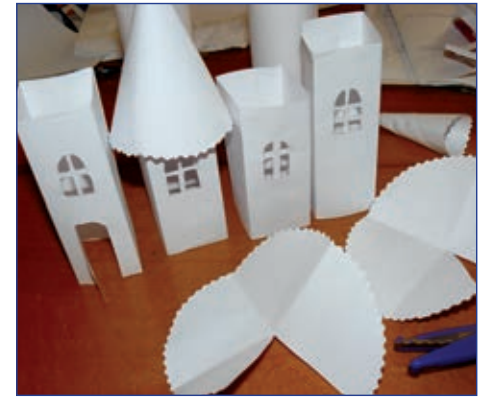
Десятинна церква. Реконструкція Ю. Асеева.

Новий етап розвитку монументальної архітектури на Русі репрезентують будівлі «міста Ярослава» у Києві. На цю добу давньоруське зодчество набуло чітких національних рис. Це засвідчує такий шедевр архітектури, як Софійський собор. Його мозаїки і фрески належать до найвизначніших пам'яток українського і світового мистецтва. Мозаїкою прикрашали інтер'єри князівських палаців та усіх храмів. За часів Володимира Великого і Ярослава Мудрого за прикладом Софії Київської зводились собори у Полоцьку та Новгороді.

Водночас із монументальним живописом на Русі розвивався іконопис. Наприкінці XI ст. заснували Київську школу іконопису. Першим відомим староруським художником, мозаїстом і живописцем був чернець Києво-Печерського монастиря Алімпій Печерський. Тоді ж з'являються ікони із зображенням перших руських святих — Бориса та Гліба. Серед ікон XII ст. привертає увагу «Ярославська Оранта» — одна з найдавніших, присвячених Діві Марії. На жаль, частина ікон перебуває нині за межами України. За свідченням літописців, ще в давні часи київські ікони як коштовні реліквії вивозились великими князями до їхніх земель. Різними шляхами вони опинилися в музеях Москви та Санкт-Петербурга.

Софійський собор. м. Київ.

За поданою схемою створи свою композицію.

Мистецтво книжкової мініатюри. Художня культура польсько-литовської доби

Провідним жанром образотворчого мистецтва Київської Русі, крім мозаїки, фрески та іконопису, була книжкова мініатюра. Рукописні книги дуже дорого коштували, їх переплітали в міцні оправки з металевими замками, прикрашали численними ініціалами, заставками, мініатюрами. Книжкова мініатюра виконувалася й ілюструвалася руськими писцями і художниками. Найдавніша з них — «Остромирове Євангеліє» (1056–1057 рр.). Виготовив цю книгу диякон Григорій.

Друга книга — «Ізборник Святослава», створена дияконом Іоанном у 1073 р., цікава зображенням сім'ї Святослава Ярославовича, а також заставками та малюнками на полях. На мініатюрах латинської книги «Трійський Псалтир» привертають увагу портретні зображення князя Ярослава, княгинь Ірини та Гертруди, сцени «Розп'яття» і «Різдва Христового».

У мініатюрі Радзивілівського літопису (XV ст.) відображені події історії Київської Русі. Вони доносять безцінну інформацію про архітектурні споруди тієї пори, одяг та зброю, речі домашнього вжитку.

Мініатюра домінувала на сторінках давніх рукописів майже до кінця XVIII ст., коли книгодрукарство, що почало розвиватися ще з початку XVI ст., зовсім витіснило мініатюру з книги, змінивши її гравюрою.

Коли української влади не стало, Литовська та Польська держави підтримували лише католицьке духовенство. Православною ж церквою та культурою ніхто не опікувався. Усе менше було освічених лю-

дей серед духовенства, знищувалися старі церковні та світські школи, слабшали література та художня творчість. Тяжкий іноземний гніт і спустошливі війни гальмували культурний розвиток. Проте навіть у цих складних умовах культура українського народу розвивалася.

Постійні військові дії, які відбувалися на теренах України, сприяли появі великої кількості замків та фортець. Тому у фортифікаційному будівництві на зміну дерев'яним прийшли могутні кам'яні стіни, потужні мури, велика кількість башт. Такі форми споруд використовувалися в архітектурі фортець XI–XII ст.

Військовий архітектурний стиль вплинув і на церковне будівництво.

Церкви й монастирі нагадували укріплений замок, а їхні дзвіниці виконували функції сторожових веж.

Починаючи з XIV ст., набувають розвитку різноманітні ремесла. Українські майстри виготовляли холодну та вогнепальну зброю. Високого розквіту набуло малярство. Українські митці відходять від традиції візантійської школи — її статичності та уривчастості. Живопис, крім релігійної тематики, звертається до світських тем. Митці приділяють увагу пейзажам, побутовим та військовим темам. Набув поширення портретний живопис. Українські живописці були популярні серед литовських та польських феодалів. Польський король Ягайло запрошував їх розмальовувати собор у Сандомирці та костьоли під Краковом.

Замок Любарта. Луцьк

Акерманська фортеця. м. Білгород-Дністровський, Одеська обл.

Кременецький замок. м. Кременець, Тернопільська обл.

Покровська церква. с. Сутківці, Хмельницька обл.

Ізборник Святослава.

Ізборник Святослава.

Трївський Псалтир.

Радзівілівський літопис.

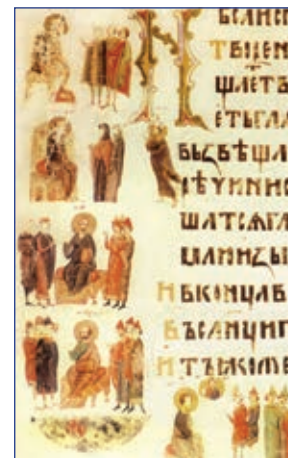
Радзівілівський літопис.

Острмирове Євангеліє.

Острмирове Євангеліє.

Київський Псалтир.

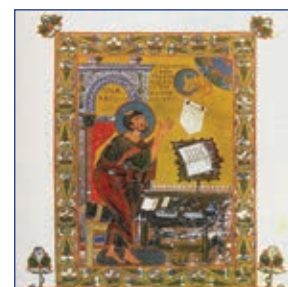
Київський Псалтир.

Київський Псалтир.

Київський Псалтир.

Острмирове Євангеліє.

Київський Псалтир.